

Mart van Lieburg
Emeritus-hoogleraar Medische Geschiedenis en directeur van TrefpuntMGN

Ruim een decennium sinds de oprichting van het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland is er nog altijd verbazing over de locatie van deze erfgoedinstelling op een industrieterrein net buiten Urk. Vijf bedrijfsunits en twaalf opslagcontainers fungeren daar als 'Ark van Noach-op-het-droge' voor de collecties boeken, tijdschriften, archieven en objecten die tot de volle breedte van het zorglandschap behoren. De geneeskunde met al haar specialismen, de paramedische wereld met in het bijzonder fysiotherapie, farmacie, verpleegkunde en diergeneeskunde hebben hier hun ruimtes voor de fysieke opslag van kennisbronnen die elders buiten het directe bereik van onderzoekers zijn gekomen. Het kloppende hart van deze instelling is de colloquiumzaal waar wekelijks tientallen vrijwilligers en bezoekers hun kennis en onderzoekservaringen over het medische verleden delen.

De keuze van de Maand van de Geschiedenis voor het thema 'Lichaam en Geest' sluit naadloos aan op wat het Trefpunt te bieden heeft. In de ruim tweeduizend meter medische literatuur die op de planken staat heeft dit thema zijn sporen getrokken. De verhandeling van de Amsterdamse medicus Gerard Allebé over De ontwikkeling van het kind naar ligchaam en geest (1845) staat aan het begin van een lange reeks studies die we nu rekenen tot de psychosomatische geneeskunde: een medisch veld waarop de studies van de internist Juda Groen uit de jaren zestig en zeventig het hoogtepunt vormden. In de kast 'Interne Geneeskunde' staan studies als die van de Nijmeegse hoogleraar Sjef Prick over reumatische artritis (1964) en proefschriften zoals van Harmannus Blijham over Psychosomatische factoren in het steriele huwelijk (1960). Met het boek van Salomon Scheltema Over het nut van de gymnastische oefeningen voor ligchaam en geest (1851) komt de geschiedenis van de psychosomatische fysiotherapie in beeld, en in zijn Psychologie aan het ziekbed (1932) bespreekt Jan Wortman, bekend geworden als pleitvoerder van de 'Synthetische geneeskunde', ook de betekenis van lichaam en geest in de ziekenverpleging. Met hun psychofarmaceutica biedt de unit Farmacie een overzicht van de middelen die zijn ingezet om de geest te verruimen of te beïnvloeden. Het LSD-setje van de arts Jan Kappers die dit middel toepaste bij zijn parapsychologische onderzoek is er een curieus voorbeeld van.

Wie meer wil weten over de rijke geschiedenis van de psychosomatiek kan terecht in de uitgebreide medisch-historische bibliotheek en de collectie medische tijdschriften. Zoals voor zoveel andere onderwerpen zoekt het Trefpunt ook voor het thema 'Lichaam en Geest' contact met historici en medici die zich daarmee hebben beziggehouden. Online zijn de bijdragen te vinden van Dick Swaab die met zijn boek Wij zijn ons brein (2010) positie koos voor de somatische kant van het spectrum, en van de bekende auteur Bert Keizer over Het raadsel van de geest (2024). In interviews met onder meer de oud-hoogleraar Biologische Psychiatrie Herman van Praag is geprobeerd aan de Maand van de Geschiedenis een bijdrage te leveren die past bij het adagium van het Trefpunt: Ad Fontes!